

Олеся Посвістак,

кандидат історичних наук,
Хмельницький національний університет

ДО ПРОБЛЕМИ ДОСЛІДЖЕННЯ СТАНОВЛЕННЯ ПСИХОЛОГІЇ СІМ'Ї

В статті на основі аналізу наукових джерел та літератури розглянуто проблеми методології історико-психологічного пізнання в контексті гуманітарної парадигми. Детально вивчено теоретико-методологічні основи історії становлення психології сім'ї як наукової галузі.

Ключові слова: психологія сім'ї, методологія дослідження, метод, принцип, міждисциплінарні дослідження, історико-психологічне дослідження.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Станом на сьогодні історія психології сім'ї представлена недостатньо повно, оскільки все ще відсутні теоретико-аналітичні праці, в яких послідовно відображена картина розвитку психологічних ідей, концепцій, теорій психології сім'ї. Багато в чому це обумовлено особливостями методології історико-психологічних досліджень. Тому проблема розробки методологічного підходу до вивчення психології сім'ї є актуальною і вимагає, в першу чергу, серйозного аналізу методологічної бази для проведення реконструкції та інтерпретації процесу становлення цієї наукової галузі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення даної проблеми. В історії психології останнім часом намітилася тенденція розвитку міждисциплінарних досліджень, усвідомлюється необхідність створення теорії, що інтегрує наукові напрацювання в різних наукових сферах (В. Большакова, А. Гостев, Е. Клімов, В. Кольцова, Т. Марцинківська, О. Носкова, Ю. Олійник, Б. Тугайбаєва, А. Юркевич та ін.). Головне методологічне положення, яке лягло в основу вивчення становлення психології сім'ї, полягає в тому, що створення його максимально об'єктивної матриці можливе лише на перетині наук і передбачає інтеграцію психологічного, історичного, філософського, соціологічного аспектів.

Відповідно до цього здійснений вибір методів дослідження. Проблема методу історико-психологічного дослідження розглядається в роботах М. Ярошевського (метод категоріального аналізу), Б. Ананьєва (метод порівняльно-історичного дослідження), Н. Логінової (історико-біографічний метод), Н. Даниличева, А. Климової (метод інтерв'ю), А. Славської (метод інтерпретації), Ю. Олійника (метод проблемно-логічного аналізу), Е. Климова, О. Носкової, В. Кольцової, Л. Спіциної, А. Барської, (метод психолого-історичної реконструкції минулого). Розробка історико-психологічної проблематики в Україні пов'язана з іменами Г. Костюка, І. Белявського, В. Роменця, П. Чамати, О. Раєвського.

Упродовж останніх десятиліть помітним стає поглиблення рефлексії історії психологічного пізнання, що, безумовно, сприяло появі нових наукових розвідок у галузі методології історії психології. Попри це, досі цілісно не досліджені методологічні засади вивчення історії психології сім'ї, що й зумовило вибір **мети статті** – розгляд теоретико-методологічних основ історії становлення психології сім'ї як наукової галузі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вчені [4; 8] вказують на те, що в силу специфіки свого предмета, історія психології, як правило, обмежується феноменологічним, описовим способом дослідження, використовує якісний аналіз і інтерпретацію, що в свою чергу викликає певні проблеми, пов'язані з доказовістю і обґрунтованістю висновків. В. Кольцова відзначає, що історія психології залишається сферою знання, в якій суб'єктивний погляд дослідника слабо обмежений будь-якими методично-процесуальними вимогами і нормами [6]. Однак актуальним залишається створення максимально об'єктивного дослідження становлення психології сім'ї. Виходячи з цього, В. Кольцова називає фактори, від яких залежить об'єктивність і достовірність історико-психологічного аналізу: рівень професійної компетентності вченого, його інтуїтивні здібності, наукова сумлінність, відповідальність і неупередженість. Крім того, історико-психологічна реконструкція становлення психології сім'ї спирається на

фундаментальні пояснювальні методологічні принципи наукового пізнання та концептуальні підходи сучасної науки. За В. Роменцем, принципом є керівне положення, що має самодостатню цінність в ідеальній площині поперемінно пульсуючих у його свідомості теоретизування (з'ясування сутності та особливостей «поведінки» предмета пізнання) і методологування (вибір і застосування на цьому шляху до прихованих таємниць предмета форм, методів, способів, засобів та інструментів мислення і діяльності) [11; 15]. Методологічні принципи визначають основу, межі допустимих дій при формуванні наукових концепцій, в контексті певного об'єкта в процесі пізнання. Крім того, отримані принципові висновки, базові філософсько-світоглядні установки самі є методологічним інструментом пізнання. Власне, вибір стратегії пізнання зумовлюється баченням предмета пізнання, тому наукові концепції – завжди методологічні установки, оскільки містять в собі те чи інше ставлення до базових методів [13].

В дослідженні становлення психології сім'ї варто виходити з того, що єдиний підхід до вивчення проблем становлення психології сім'ї відсутній. У сучасній науці відправною засадою постнекласичних наукових уявлень про психічну діяльність людини є мультипарадигмальність [3], що забезпечує інтеграцію загальнонаукового дискурсу в психологічне знання, з одного боку, а з іншого – дозволяє охопити різні рівні психологічної реальності. Відповідно до цього, в контексті постнекласичних підходів, В. Леонт'єв пропонує сприймати психологічну науку як відкриту систему парадигм і теорій, що забезпечує інтегративність психологічного знання не тільки на рівні внутрішньонаукових теорій, а й на загальнонауковому рівні [7]. Отже, ми працюємо системою знання, основа якого уже сформована і представляє собою логічну форму результату міждисциплінарного пізнання, тому необхідним видається звернення до його джерел і вивчення генези та основних векторів розвитку. Звідси, цілісне відтворення становлення психології сім'ї як наукової галузі спирається на низку вихідних теоретичних принципів дослідження, найперше, на вчинковий принцип, який, за В. Роменцем, є засадничим у побудові історії

всесвітньої психології, і який дає змогу «побачити логічну структуру психології, вибудувати її систему, вказує на шлях становлення психології як самостійної науки із її психологічними закономірностями. Зрозуміти історично усвідомлювані форми вчинку означає осмислити якісно відмінні етапи становлення самої психології, зрозуміти її історію» [11, с. 10]. Крім цього першозasadничого принципу, дослідник відрефлексовує принаймні ще два четвертинних центри принципів, що відображають базові характеристики предмета пізнання й зорієнтовують його в актуалізованому історико-психологічному матеріалі, утворюючи своєрідний стартовий майданчик аналізування, пояснення, витлумачення, керівництва до вчинкового мислення і самовизначення в океані уявлень, поглядів, фактів, різнодосконалих знань [15]. А. Фурман виділяє перший концентр – це принципи загальної періодизації, які концептуалізують усю сферу Роменцевого дослідження. Відповідно до другого концентру принципів вчинкової періодизації історії всесвітньої психології, становлення психології сім'ї досліджено на основі дієвого і післядієвого принципів, які стають найважливішим фокусом у вивченні психології XIX – XX століть як логічно та структурно обґрунтовані моменти-складники вчинку, що позначають основний зміст головних етапів розвитку, за психології; причому кожний її історичний рівень «має свої акценти в цій структурі вчинку, а їх зсув визначає в найсуттєвіших рисах зміст, значення історії психології, передусім перехід до нової позиції бачення предмета, з якого поле даної дисципліни відкриває своє зростаюче багатство» [11, с. 11].

В основу логіки побудови історії становлення психології сім'ї лягли, також, принципи детермінізму, історизму, системності, всебічності, спадкоємності та об'єктивності. Відповідно до принципу детермінізму, становлення психології сім'ї вибудовується з огляду на причинну обумовленість тих чи інших подій або явищ. Врахування умов, у яких жив і творив той чи інший дослідник, у яких формувались його погляди, видавались праці; з'ясування, коли і за яких обставин виникло певне явище, які основні

етапи в своєму розвитку пройшло і чим стало тепер відповідає *принципу* історизму. Складність та багатогранність досліджуваного явища зумовлює необхідність застосування принципу системності, відповідно до якого історія становлення психології сім'ї вивчається з врахуванням впливу різних галузей соціогуманітарного знання у другій половині XIX–XX століттях; розкривається обумовленість досліджуваного історико-наукового процесу як станом психологічного знання часового періоду, що досліджується, так і загальнонауковим і соціально-культурним контекстом; прослідковується вплив періоду, що вивчається, на розробку проблем психології сім'ї на пізніших етапах еволюції психологічного знання і, водночас, відбувається його розгляд та оцінка з позиції сучасної психологічної науки. Системний підхід дозволяє забезпечити єдність між науковими теоріями з метою створення цілісної концепції становлення психології сім'ї як наукової галузі. Відповідно до принципу всебічності, виявлені та проаналізовані більшість доступних джерел, які містять інформацію про становлення та розвиток психології сім'ї, вивчено напрацювання наукових шкіл та представників теоретичних підходів, персоніфіковано внесок кожного дослідника в становлення та розвиток наукової галузі. Кожен наступний етап становлення та розвитку психології сім'ї ґрунтується на критичному перегляді результатів роботи попередніх етапів і є логічним продовженням, поглибленням вивчення як окремих проблем, так і галузі в цілому, що відповідає принципу спадкоємності. Відповідно до принципу об'єктивності, аналіз та зіставлення різних точок зору на події та явища забезпечують максимальну об'єктивність дослідження.

Окрім підбору принципів наукового пізнання, важливою проблемою методології є проблема використання наукових методів. Зауважимо, що в історико-психологічних дослідженнях використовуються методи, які відрізняються від методів загальної психології [8]. Більше того, при вивченні становлення психології сім'ї як наукової галузі не вдасться скористатися практично жодним з основних методів психологічної науки – ні тестуванням, ні експериментом, ні спостереженням, хоча їх, звичайно можна застосувати для

вивчення сучасного стану науки (тобто, в горизонтальному розрізі). Однак, як слушно зауважує О. Яремчук [14], психолого-історичне теоретизування не є довільним. Оскільки предмет нашого дослідження передбачає заглиблення в минуле аж до ХІХ ст. (вертикальний розріз), виникає потреба у запозиченні методів дослідження з суміжних наук: найбільше – з історії та соціології. Ці методи цілком відповідають завданням історико-психологічної реконструкції становлення психології сім'ї і дозволяють не лише відтворити становлення психології сім'ї, а й дослідити цей процес у зв'язку із загальним контекстом розвитку психологічної науки та історичної ситуації в цілому.

Враховуючи специфіку предметної сфери дослідження та опираючись на схему методів психології, запропоновану Б. Ананьєвим [1], колективом авторів навчального посібника за редакцією О. Киричука та В. Роменця [10], методів історико-психологічного дослідження, запропоновану В. Кольцовою [6], беручи до уваги складність, багатоаспектність та багаторівневність об'єкта дослідження, при дослідженні становлення психології сім'ї ми вважаємо найбільш перспективним застосування таких груп методів: 1) організаційно-стратегічні методи; 2) методи отримання наукових даних; 3) методи вивчення різних аспектів предметної сфери дослідження; 4) методи обробки, інтерпретації та пояснення отриманих даних.

Ведучи мову про організаційно-стратегічні методи, виокремимо такі: комплексного аналізу, системного аналізу, порівняльно-історичний, єдності історичного та логічного, історико-генетичний. Метод комплексного аналізу передбачає реалізацію принципів міждисциплінарності. В суміжних із психологією сім'ї науках та галузях психології досліджуються історичні, культурні, соціально-політичні, наукові чинники, врахування яких допомагає зрозуміти причини виникнення та логіку розвитку конкретних ідей, концепцій, теорій. Із наявного комплексу даних ми пропонуємо виокремили саме ті події, явища, теорії, які привели до формування фундаменту психології сім'ї та які продовжують впливати на її становлення. Однак, у даному випадку актуальності набуває виокремлення власне психологічного знання [9].

Ю. Олійник пропонує вирішити цю проблему, застосувавши «адекватну концептуально-методичну та інструментально-операційну схему виявлення психологічного змісту в різних джерелах, що відрізняються за характером знань, глибиною узагальненості та рівнем практичної зорієнтованості» [9, с. 165], взявши за таку схему проблемно-логічний підхід, який визначає проблему як системоутворюючий чинник наукового пізнання. Цей підхід дає змогу простежити динаміку розвитку психологічного знання шляхом виявлення змін проблематики в різні історичні періоди залежно від зовнішніх, особистісних та внутрішніх факторів детермінації науки [5].

Застосування методу системного аналізу дозволяє визначити шляхи цілісного дослідження процесу становлення психології сім'ї як наукової галузі у XIX – XX ст., враховуючи його багаторівневність та різноаспектність. На початковому етапі створення теоретичної моделі за допомогою системного аналізу здійснюється всебічне дослідження теорій та підходів до вивчення сімейних стосунків; створюється максимально повна джерельна база дослідження шляхом збору та вивчення наукової літератури: як психологічної, так і з суміжних наук. Системний аналіз передбачає виділення та аналітичне дослідження окремих елементів (теорій, концепцій); синтетичне вивчення досліджуваних елементів у різних контекстах: історичному, науковому; виявлення їх системоутворюючих зв'язків, що забезпечують взаємодію елементів та цілісність системи, виділення об'єкта дослідження як цілісності.

Порівняльно-історичний метод ґрунтується на порівнянні як методі наукового пізнання. Оскільки минуле повторюється, в різних історичних відрізках можна помітити тотожні чи схожі за внутрішньою сутністю явища, які різняться лише просторовою або часовою варіацією форм. Проте схожі форми можуть бути наповнені різним змістом, тому їх порівняння відкриває можливості для пояснення фактів, розкриття їх сутності. Історико-порівняльний метод дає можливість розкривати сутність досліджуваних явищ і за подібністю, і по відмінності їх властивостей, а також проводити порівняння в просторі і часі, тобто по горизонталі і вертикалі [1; 6].

Метод єдності історичного та логічного. Вивчення історії становлення психології сім'ї як наукової галузі, глибоке осмислення та опис цього процесу потребує встановлення його логіки та виявлення тенденцій і закономірностей. Відповідно до теорії О. Буділової [2], пошук фундаментальних основ психології сім'ї здійснюється з врахуванням історичних умов, в яких наукова галузь включалася в суспільне життя, і в тих логічно-теоретичних зв'язках, в яких вибудовувалися знання з психології сім'ї на кожному історичному відрізку.

Застосування історико-генетичного методу дозволяє найбільшою мірою наблизитися до відтворення реальної історії досліджуваного об'єкта. Становлення психології сім'ї як наукової галузі розглядається в розвитку, тобто, як процес. Повертаючись в минуле, ми виокремлюємо основні етапи його розвитку, розкриваємо динаміку і зміни структурної побудови. За природою генетичний метод є аналітично-індуктивним, а за формою вираження інформації – описовим. Генетичний метод дозволяє показати причинно-наслідкові зв'язки, закономірності історичного буття в їх безпосередності та індивідуальності. В нашому випадку використання методу передбачає рух від одиничного до особливого і загального: ми розглядаємо, приміром, окремі теоретичні підходи до психології сім'ї, які сформувалися в руслі системної сімейної психотерапії, шукаємо їх точки дотику і, врешті, оцінюємо їх роль у становленні наукової галузі в цілому. В даному випадку роль одиничного враховується у його зв'язку із особливим і загальним.

На основі історико-типологічного методу об'єднано та типологізовано основні теоретичні підходи до психології сім'ї шляхом проведення їх систематизації та виділення сутнісних зв'язків.

Реконструкція становлення психології сім'ї як наукової галузі здійснюється методом моделювання, оскільки можливість її безпосереднього спостереження для історика психології відсутня. Методом моделювання відтворені характерні аспекти та особливості цього процесу у відповідності з окресленими принципами і тим самим він не скопійований, а сконструйований образ, який йому відповідає. При дослідженні процесу інституціонування

психології сім'ї як наукової галузі перспективним виявився метод аналогії, який передбачає встановлення подібності в деяких сторонах, якостях і відносинах між нетотожні об'єктами. При виведенні за аналогією, знання, отримане з розгляду будь-якого об'єкта, переноситься на інший, менш вивчений і менш доступний для дослідження об'єкт.

Ефективними методами отримання наукових даних є метод аналізу продуктів діяльності вчених, історико-біографічний, бібліографічний методи.

Ведучи мову про методи дослідження предметної сфери, особливу увагу варто зосередити на розробках В. Кольцової [6]. Так, опираючись на її напрацювання, персоналістичний аспект перспективно вивчати за допомогою біографічного методу, логіко предметний – за допомогою методу категоріального аналізу, соціальний аспект – з використанням методів культурно-логічного і історичного аналізу, процесуальний аспект досліджений методом розробки періодизації становлення психології сім'ї як наукової галузі.

Як зазначав Б. Ананьєв, ідеї творця відображають його індивідуально-особистісні характеристики [1], з огляду на це актуальним видається застосування біографічного методу (А. Кронік, Н. Логвінова, К. Абульхманова-Славська). Розкриття умов становлення поглядів окремого дослідника, аналіз ролі його соціального оточення допомагає глибше зрозуміти коріння і зміст розроблених ним теорій та осягнути мотивацію і вектори його діяльності. Важливим є не тільки аналіз об'єктивних і суб'єктивних джерел (спогади очевидців), а і їх співставлення

Застосування методу категоріального аналізу (М. Ярошевський) дозволяє розглянути трансформацію змісту специфічних конкретно-наукових категорій в ході історичного розвитку психологічних знань, що відкриває шлях до розуміння предметно-логічних факторів перетворення психології сім'ї в самостійну галузь науки.

Для обробки та інтерпретації даних ефективним є застосування методології якісного аналізу. Одним із її варіантів став метод «обґрунтованої теорії» («grounded theory»), розроблений соціологами Б. Глезером та

А. Страуссом [12]. Специфіку методу визначає якісний аналіз отриманих даних, який являє собою нематематичну аналітичну процедуру, результати якої опираються на зібрані з різних джерел дані, які опрацьовуються за допомогою аналітичних та інтерпретаційних процедур та, в результаті, створюється узагальнене уявлення про результати дослідження[6]. У випадку із психологією сім'ї мова іде про індукцію як метод пізнання. Застосування саме якісного методу зумовлене тим, що можливості використання кількісних методів у історико-психологічних дослідженнях дуже обмежені [6, с. 390]. Виходячи з того, що якісний аналіз спрямований не тільки на розкриття структурних характеристик досліджуваного явища, а і процесуально-динамічного аспекту [12, с. 121], його проведення дає можливість виявити складну багаторівневу матрицю зв'язків та умов становлення психології сім'ї як наукової галузі шляхом виявлення основних етапів її становлення та розвитку, варіацій процесу становлення в залежності від історичного контексту, причин зміни напрямів розвитку, наслідків, до яких привели зміни та варіації розвитку.

Процедура застосування методу психолого-історичної реконструкції психології сім'ї як наукової галузі охоплює чотири основних етапи: пошуковий етап, етап вихідного теоретичного осмислення підходу дослідження, аналітико-синтетичний та підсумково-коригувальний етапи. На початковому (пошуковому) етапі визначений напрям наукового пошуку та обґрунтовані вектори дослідження. На другому етапі – етапі вихідного теоретичного осмислення підходу дослідження важливим є обґрунтування теоретичної моделі дослідження та формулювання гіпотези. На аналітико-синтетичному етапі здійснюється виокремлення, обґрунтування та аналіз джерельної бази наукової роботи шляхом відбору джерел, ревалентних меті та завданням і проводиться їх джерелознавчий аналіз. На заключному підсумково-корегувальному етапі систематизуються і узагальнюються результати дослідження.

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Осмислення історичного шляху психології сім'ї як складного багаторівневого

феномена необхідне для забезпечення дослідників інструментом для ефективного пошуку перспективних шляхів розв'язання проблем сім'ї та шлюбу. І саме теоретико-методологічний аналіз відкриває шлях до означення тих віх, які задають напрями організації та проведення психолого-історичного дослідження. Окреслена методологія дослідження становлення психології сім'ї покликана стати відповідним способом організації ефективної діяльності з метою побудови максимально достовірної матриці цього процесу. З огляду на це, **перспективним в подальшому** буде створення наукового дослідження, в якому було б розкрито історію психології сім'ї, спираючись на окреслені теоретико-методологічні положення.

Список використаної літератури

1. Ананьев, Б. Г. О проблемах современного человекознания / Б. Г. Ананьев. – М. : Наука, 1977. – 379 с.
2. Будилова, Е. А. Социально-психологические проблемы в русской науке / Е. А. Будилова. – М. : Наука, 1983. – 336 с.
3. Данилюк, І. В. Етнічна психологія як галузь наукового знання : історико-теоретичний вимір : Монографія / І. В. Данилюк. – К. : «САММІТ КНИГА», 2010. – 432 с.
4. Ждан, А. Н. История психологии от античности до наших дней / А. Н. Ждан – М. : Изд-во МГУ, 1990. – 367 с.
5. Кальницька, Ю. С. Історія соціальної психології в Україні: теоретико-методологічні засади дослідження // Наукові студії із соціальної та політичної психології : зб. ст. Вип. 23 (26). – Київ : [б. в.], 2009. – С. 20–28.
6. Кольцова, В. А. История психологии : Проблемы методологии / В. А. Кольцова. – М. : Институт психологии РАН, 2008. – 512 с.
7. Леонтьев, Д. Неклассический вектор в современной психологии [Ел. ресурс] / Д. Леонтьев. – Режим доступу : http://narrativepsy.narod.ru/num1-2005_51.html
8. Марцинковская, Т. Д. История психологии: учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / Т. Д. Марцинковская – М. : «Академия», 2001. – 544 с.
9. Олейник, Ю. Проблемологический подход в истории психологии / Ю. Олейник // Современная психология: состояние и перспективы исследований. – М. : ИП РАН, 2002. – С. 165–178.
10. Основи психології : Підручник для студ. вищих навч. закл. / [О. В. Киричук та ін.]; за заг. ред. О. В. Киричук, В. А. Роменець. – К. : Либідь, 2006. – 632 с.

11. Роменець, В. Предмет і принципи історико-психологічного дослідження / В. Роменець // Психологія і суспільство. – 2013. – №2. – С. 6–27.

12. Страус, А. Основы качественного исследования: обоснованная теория, процедуры и техники / А. Страус, Дж. Корбин / [пер. с англ. и послесловие Т. С. Васильевой]. – М. : Эдиториал УРСС, 2001. – 256 с.

13. Сулима, И. Средовой поход как методология научно-педагогического исследования / И. Сулима // Almamater. – 2010. – № 7. – С. 36–39.

14. Яремчук О. В. Історична психологія в Одеському національному університеті : можливості міждисциплінарних досліджень / О. В. Яремчук // Ювілейна збірка наукових праць, присвячена 150-річчю Одеського національного університету імені І. І. Мечникова. – Одеса, 2015. – С. 284–292.

15. Furman, A. V. Volodymyr Romenets as the Architect of the methodology of humanitarian cognition / A. V. Furman // Психологія і суспільство. – 2016. – №2. – С. 10–24.

Стаття надійшла до редакції 8.09.2016

Посвистак О. А. К проблеме исследования становления психологии семьи

В статье на основе анализа научных источников и литературы рассмотрены проблемы методологии историко-психологического познания в контексте гуманитарной парадигмы. Изучены теоретико-методологические основы истории становления психологии семьи как научной отрасли.

Ключевые слова: психология семьи, методология исследования, принцип, междисциплинарные исследования, историко-психологическое исследование.

Posvistak O. A. To the problem of psychology of the family formation study

Problems of methodology of historical and psychological studying in the context of humanitarian paradigm are studied in the article on the base of analysis of scientific sources and literature. The approaches, principles and methods of psychological knowledge individualization on the example of studying of the history of the psychology of the family formation are considered in detail. It is defined that the key methodological statement about the possibility of creating the most objective matrix of history of psychology of the family only at the intersection of sciences: by integrating psychological, historical, philosophical, sociological aspects, formed the basis for studying of the formation of psychology of the family. Therefore, the choice of research methods is made.

It is described that holistic reproduction of formation of psychology of the family as a scientific field is based on the number of initial theoretical research principles, first of all, the principle of actions. In addition the principles of determinism, historicism, consistency, continuity and comprehensiveness and objectivity are singled out. The perspective of application of such groups of methods, as: organizational and strategic, comprehensive analysis, system analysis,

comparative and historical unity of the historical and logical, historical and genetic, historical and typological, methods of modeling and analogies; methods for getting scientific data, such as bibliographical method, method of analysis of the products, historical and biographical; methods of studying various aspects of the subject areas of research: biographical method, method of categorical analysis, cultural and historical and logical method, method of periodization of the studied phenomenon development; methods of processing, interpretation and explanation of the got data, methods of qualitative and quantitative analysis, synthesis, induction, deduction, systematization and classification; method of reasonable theory is described in the article.

Keywords: *psychology of the family, research methodology, method, principle, interdisciplinary study.*